NEWSPAPER POST

IL-BELT VICTORIA

Pubblikazzjoni bimensili tal-bażilika protoarċipretali ta' San Ġorġ | Għawdex

MARZU - APRIL 2009

Nru 167

Lejn toponomastika Ġorġjana ta' Għawdex

Rev. Geoffrey George Attard

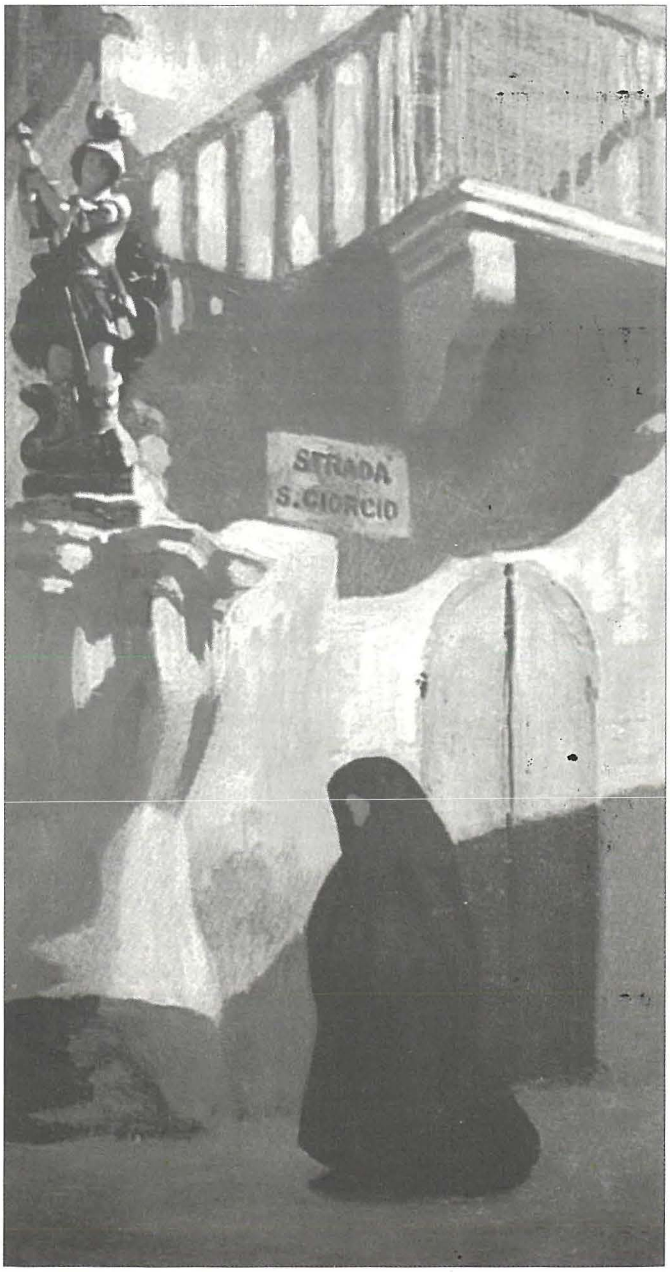

Pittura famuża ta' San Ġorġ tal-Ħaġar, xogħol ta' Edward Caruana Dingli, miżmuma fil-Mużew Nazzjonali ta' l-Arti, il-belt Valletta.

It-toponomastika hija l-istudju ta' l-ismijiet tal-postijiet, jew aħjar, kif jiddefiniha Erin Serracino-Inglott fil-*Miklem* tiegħu, "l-istudju u tiftix etimoloġiku dwar in-nisel ta' ismijiet topografiċi".[1] Dan iwassalna biex infissru li t-topografija hija mbagħad dik "il-kitba li fiha wieħed jiddeskrivi bir-reqqa l-għamla naturali ta' xi mkien jew post".

Fil gżira Għawdxija nsibu aktar minn imkien wieħed li ismu huwa marbut ma' San Ġorġ. Fl-imgħoddi l-istoriku Għawdxi John Bezzina kiteb fil-qosor fuq is-suġġett; f'din il-kitba qasira għandi l-ħsieb li nagħti ħarsa lejn dawk il-postijiet f'Għawdex li jsemmu lil San Ġorġ.

San Ġorġ tar-Rabat

San Ġorġ tar-Rabat żgur li m'għandu bżonn ebda introduzzjoni. Huwa fatt magħruf f'Għawdex

jissokta f'paġna 4.

Għandna President jismu Ġorġ

Tagħrif f'paġna 5...

f'din il-ħarġa

San Ġorġ Bażilika: Ħamsin Sena mill-Ġrajja (2) 8

Lejn toponomastika Ġorġjana ta' Għawdex

...jaqbad minn paġna 1

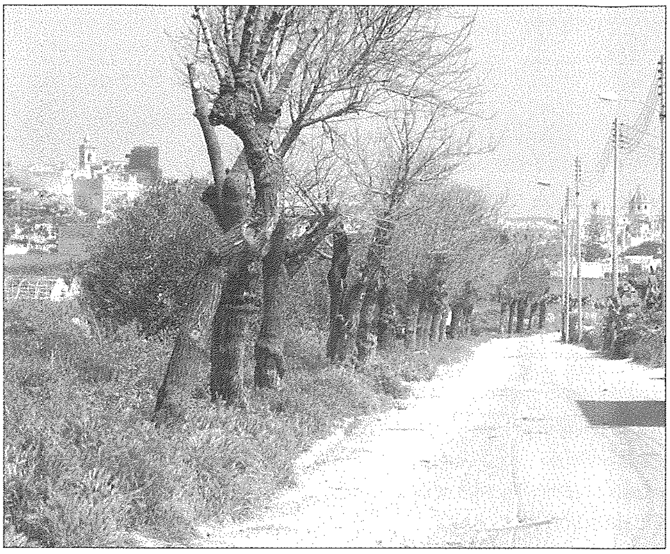

It-triq ta' Qasam San Ġorġ il-lum,
li taqsam bir-raba' r-Rabat mill-irħajjel ta' Santa Luċija.

ċ-ċentru storiku tar-Rabat u tal-komunità Kristjana ta' Għawdex sa minn żminijiet bikrija jġib l-isem ta' San Ġorġ. M'huwiex magħruf meta daħal għall-ewwel darba l-kult lejn San Ġorġ fil-gżira Għawdxija imma huwa diffiċli timmaġina li l-Biżantini daħlu f'Għawdex biex joqogħdu mingħajr ma daħħlu ismu magħhom. L-ewwel dokument uffiċjali li jsemmi lil San Ġorġ tar-Rabat huwa dak tal-Ġublew tal-papa Nikola V tas-sena 1450 li jsemmi lil San Ġorġ fost il-knejjes li gawdew mill-indulġenzi. Mela kif qed naraw, "San Ġorġ" m'huwiex biss riferenza għall-qaddis martri imma wkoll għall-ħâra li fiha tinsab il-knisja lilu ddedikata. L-espressjoni "Fejn San Ġorġ", li hija magħrufa l-iktar mill-parruċċani ta' din il-knisja imma wkoll min-nies tar-Rabat b'mod ġenerali, tinkorpora fiha l-pjazza, il-knisja u t-toroq li jwasslu għaliha, jiġifieri Triq Karità fuq ġenb wieħed, Triq San Ġorġ fuq il-ġenb l-ieħor u Triq is-Suq li tiftaħ quddiem il-bażilika. Nistgħu ngħidu li fuq fomm il-poplu "Fejn San Ġorġ" huwa toponomu li jiffissa spazju partikulari waqt li jokkupa kunċett li fl-ebda sens ma huwa astratt.

San Ġorġ tal-Ħaġar

Ftit biss 'il bogħod mill-knisja parrokkjali ta' San Ġorġ, fid-direzzjoni li tieħu lejn il-punent tagħha, insibu l-ħâra magħrufa bħala "ta' San Ġorġ tal-Ħaġar". L-awtur ewlieni li studja dan it-terminu fid-dettal huwa Pawlu Mizzi. Huwa sostna fuq it-teżi li l-kelma "ħaġar" f'dan it-terminu ma tfissirx sempliċiment il-"ġebel" bħal f'"borġ ġebel" imma tfisser "id-djar" (bl-Ingliż *settlement*), u li meta studjat fil-kuntest sħiħ ta' Għawdex u tal-pożizzjoni ġeografika li fiha jinsab, jirriferi għall-belt ta' Għawdex. Mela l-espressjoni "San Ġorġ tal-Ħaġar" m'hijiex biss riferenza għall-istatwa fil-ġebel tal-qaddis li nsibu fil-post fejn jiltaqgħu Triq San Ġorġ u Triq il-Librerija, imma hija frażi li tirriferi għaċ-ċentru storiku abitat ta' dan il-post.

San Ġorġ tal-Qasam

It-tielet lokalità f'Għawdex li ġġib isem San Ġorġ hija n-naħa magħrufa bħala "ta' Qasam San Ġorġ". Din il-ħâra hija fil-fatt parallela ma' San Ġorġ tal-Ħaġar u bħal donnu trid turi li kif hemm il-parti urbana li ġġib isem il-qaddis ta' Lidda, hekk ukoll hemm il-parti rurali parallela magħha. Wieħed isib triqtu lejn Qasam San Ġorġ jekk mir-Rabat iħalli l-post imsejjaħ "wara ta' Gedrin" u jerħilha lejn ir-raħal ta' Ta' Kerċem imma jżomm mat-triq ta' fuq il-lemin tar-raħal bħal qisu sejjer lejn Santa Luċija. Bl-Ingliż din in-naħa hija magħrufa bħala *St George's Fief*. John Bezzina jsemmi dan f'artiklu minn tiegħu:

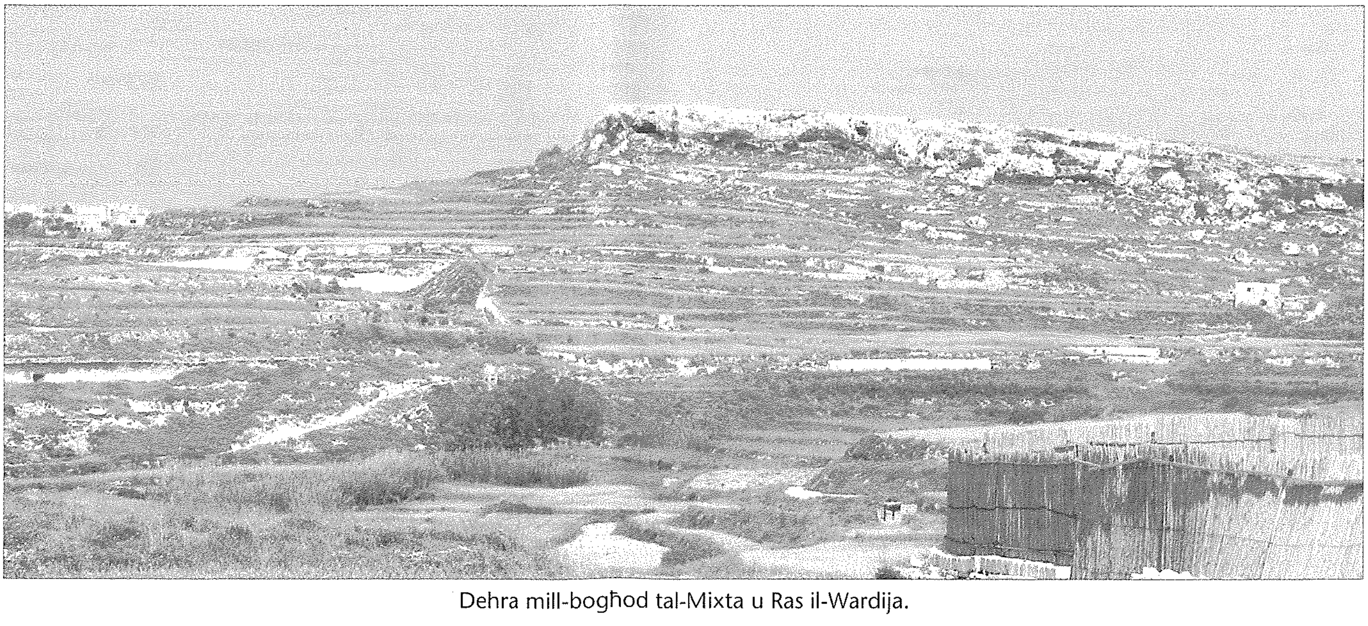

Dehra mill-bogħod tal-Mixta u Ras il-Wardija.

F'mappa ta' Għawdex riprodotta fil-ktieb *Operazione C.3* stampat f'Ruma fl-1965, mappa li titratta kif u f'liema nħawi kellu jillandja l-għadu fl-invażjoni t'Għawdex fl-1942, qrib l-inħawi ta' Ras il-Wardija nsibu mmarkati "Kasam Ben Jorj" u "Ġebel Ben Jorj". Barra min dan, il-qasam ta' ħdejn il-loġoġ Ta' Pinu huwa mmarkat bħala "Ta' San Ġorġ".[2]

Ikompli jgħidilna Bezzina li dan il-qasam isemmih ukoll Agius de Soldanis. Imma mbagħad Ġan Franġisk Abela jsemmi l-"Ġebel ta' Ben Ġorġ". Abela ma jsemmix il-Qasam ta' Ben Ġorġ qrib l-għadira ta' Sar Raflu qrib Ras il-Wardija. Rev. Dr Joseph Bezzina jsemmi dan ta' l-aħħar. Hu u jitkellem fuq dawn l-inħawi jgħid:

> *This proceeds upon* il-Ħawli, *the barren land;* Ġebel bin Ġorġ, *literally the fields full of rocks of the son of George...*[3]

Fil-ktieb tiegħu *A new geography of the Maltese Islands* il-Ġiżwita Malti u eks-rettur tas-Seminarju ta' Għawdex Anton Azzopardi jsemmi dan il-post ukoll. Min m'hux midħla tat-toponomastika ta' Għawdex jaħseb li Azzopardi qed ifixkel l-inħawi ta' Qasam San Ġorġ ma' dawk ta' Ġebel Bin Ġorġ meta jikteb fuq l-inħawi f'Għawdex li jinsabu mgħottija fil-*"lower coralline limestone"*;

> *On the edge of the north-west-south coast from Ras ir-Reqqa (north of Żebbuġ) right round to Ġebel San Ġorġ (east of Wardija Heights).*[4]

Madankollu jekk wieħed jagħti ħarsa lejn il-mappa ta' Għawdex riprodotta minn Dr Joe Zammit Ciantar fil-ktieb tiegħu *The placenames of the coast of Gozo (Malta)* tas-sena 2000 malajr jintebaħ li fil-fatt Għawdex għandu żewġ ħâriet imsejħa "Qasam San Ġorġ": waħda tinsab int u dieħel Santa Luċija u l-oħra qiegħda fir-rokna tal-Ibiċ ta' Għawdex nofs triq bejn Tal-Ħarrux u Ta' Sarraflu; Ġebel Ben Ġorġ huwa mbagħad il-ħanek ta' fuq Ras il-Wardija 'l ġewwa minn Kap Bumbarda.[5]

Riferenzi

1 Erin Serracino-Inglott, *Il-Miklem Malti. It-Tmien Volum*, Malta 1984, 471.
2 John Bezzina, *Il-kult ta' San Ġorġ f'Għawdex, f'Il-Belt Victoria. Ħarġa speċjali f'għeluq l-1700 sena mit-twelid ta' San Ġrġ Martri*, 19 (Lulju-Awwissu 1984), 4.
3 Joseph Bezzina, *Santa Luċija (Gozo). The first village in the Maltese Islands* (=Gaulitana 27), 38.
4 Anton Azzopardi, *A new geography of the Maltese Islands*, Malta 2002, 98.
5 Joe Zammit Ciantar, *The placenames of the coast of Gozo (Malta)*, Malta 2000, 76-77.